

OLESEA CIOBANU
Institutul de Filologie
(Chișinău)

**POEZIA LUI LUCIAN BLAGA ȘI
CEA A MAGDEI ISANOS.
AFINITĂȚI ȘI DEOSEBIRI**

Abstract

This article explores the affinities and the differences between the poetry of Lucian Blaga and that of Magda Isanos. The brotherhood and the pantheistic union with the nature, the vegetation, the mioritic vision of death as a possibility of return to primary materials – there are just some common points between the work of Blaga and the lyrics of M. Isanos. Discussed in parallel, the creations of these two important poets of Romanian literature are able to amplify and illuminate each other.

Magda Isanos, născută la 17 aprilie 1916, este unul dintre poeții a căror creație este direct raportabilă la propriul destin. În cazul autoarei *Poeziilor* această raportare este motivată prin obsedantul sentiment al sfârșitului prematur, care transpare în volumele sale. În creația sa, Magda Isanos se racordează cu toată ființa la ritmurile cosmosului care îi alimentează, pe de o parte, bucuria existenței și a consubstanțialității cu lumea, cu universul, iar pe de altă parte, durerea chinuitoare la gândul dispariției fizice – o gamă întreagă de sentimente pe fundalul unei constante melancolii, care scot în evidență o poezie de un izbitor zbulcium interior. Fiind foarte receptivă la toate problemele lumii, ale oamenilor săraci și chinuiți (*Din dragoste de oameni, Iartă-mă frate, Oamenii mă uimesc, Ei sânt săracii, Mă gândesc la oamenii risipiți* ș.a), Magda Isanos s-a impus în peisajul literar basarabean atât prin partea de umanism a poeziei sale, cât și prin lirismul feminin al acesteia.

Poezia Magdei Isanos este un omagiu adus vieții și tinereții. Ea debordează uneori de vitalitate și de optimism: „Mă scald în zi ca un copil în râu./ N-am ieri, nici mâine, și voioasă-n uliți/ privesc cum trece soarele cu sulii./ și mă gândesc la vară și la grâu.” (*Mă scald în zi*) Lirica poetei e un elogiu luminii soarelui care triumfă cu fiecare apariție pe cer asupra forțelor întunericului, asupra nopții ce pare a fi o sărutare de-a lui Dumnezeu dată cu gura lui neagră pământului și care parcă ar spune cu duioșie: „Haide, -nvățați-vă câte puțin să muriți”. (*Noapte*) Alteori însă trădează un anumit sentiment de groază în fața morții. E în poezia Magdei Isanos o luptă continuă dintre lumină și întuneric, luptă ce-și are originea în mitul biblic al facerii lumii. Spiritul jubilează la fiecare rază de lumină, pomii cei tineri trimit rugi, implorând viața „zeului totdeauna rotund”, ploaia, vântul, păsările, totul în jur „cântă” un imn soarelui și luminii solare (*Imn pentru soare, Dimineață de primăvară, Pomii cei tineri...*). Marele fluviu solar inoculează substanță vitală întregii naturi și prin aceasta amână momentul căderii în marele somn: „Soarele

va striga lumii: „Exiști...”/ Și toate vor fi în ziuă cuprinzătoare./ Chiar mormintele-n cimitirul de țară/ vor fi ca niște mici grădini multicolore.” (*Dimineață de primăvară*)

O proiecție a aceluiași mit cosmologic este și în poezia lui Lucian Blaga *La mare*. E celebrată și în acest caz victoria luminii solare (ca principiu al vieții) asupra nopții, într-o atmosferă nuanțat-expresionistă: „Soarele în răsărit – de sânge-și spală-n mare/ lăncile, cu care a ucis în goană noaptea/ ca pe o fiară.”

Lumina „de nimic tulburată” din poezia Magdei Isanos este chiar lumina blagiană a existenței, e lumina dintâi, cea vestitoare de viață, la care visează semințele în leagănul cald al humei și copacii promițători de rod, păsările ce-și caută un loc pentru cuiburi undeva mai aproape de soare, florile și câmpurile, și întreaga lume „însetată de viață”. „Nimicul zăcea-n agonie./ când singur plutea-n întuneric și dat-a/ un semn Nepătrunsul:/ „Să fie lumină!” (*Lumina*, Lucian Blaga). E lumina trăirii plene a vieții, dar, de cele mai multe ori, e lumina „vieții ce ni se ia” și care se stinge câte puțin începând chiar din „dimineața” ființei. E lumina care la cealaltă extremă se schimbă inevitabil într-o înfricoșătoare, neagră noapte a morții. Lumina vieții „vine din pământ” și este lumina plantelor și a ființelor pregătite să moară. Fiecare om sau floare e datoare să o redea spațiului – aceasta e logica întregului univers. Natura e supusă trecerii și doar ciclica ei înviere creează impresia eternului vegetal. Invitația copacilor „Hai să înflorim” (*Viață, nu mă părăsi*) este în realitate o invitație la devenire, la trecere, care certifică acțiunea timpului asupra mediului natural. Or, în fiecare fruct e luciul și zâmbetul temut al morții, căci moartea începe „în fructele prea coapte”, când soarele începe să „putrezească” în fiecare din ele. În poezia Magdei Isanos însă momentul stingerii ființei s-ar părea că este neglijat într-o primă etapă, cea a plinei tinereți. Lumina fecundează cu energia ei tot ce există și, din moment ce soarele mai poate fi cules cu mâna, căderea în „întunericul des” rămâne o problemă de viitor. Moartea e străină și de neconceput pentru ființa aflată abia la răsăritul sau în amiaza vieții, ea e incompatibilă cu ideea de tinerețe și indezirabilă pentru eul liric însetat de lume și soare: „Uneori, în diminețile clare,/ mă uit drept în soare răsărind/ și nu pot crede c-am să mor în curând;/ viața mea sună înalt, fără-ntristare.” (*În diminețile clare*)

Poezia Magdei Isanos trădează o neostoită sete de viață, un optimism ce nu trece dincolo de legile de nestrămutat ale universului și o credință fermă în „anotimpul” existenței sale.

În această lume invadată de energia vitală a soarelui, spiritul stabilește relații puternice cu universul, îi surprinde mișcările, trăiește în ritmul acestuia și se identifică cu el; îl simte cum explodează în pragul primăverii, cum mugurii pocnesc ca alunele, cum înflorește măcieșul și mărul, cum se trezesc popoarele de furnici, cum crește iarba grasă... În general, creația poetică a Magdei Isanos se evidențiază printr-o conștientă „nonacceptare a părții de umbră a lumii”, după cum afirmă Horia Bădescu [1, p. 13]. E poezia deschisă florilor și sensurilor luminoase ale lumii, în care „ca-n pământul milei și minunii” învie pasărea ucisă, e cântecul eternei primăveri, a plantelor și a apei line, „care toate închid câte un vis”, e o cântare despre toate cele: despre lumina coborâtă în spic, în maci, în bobul de nectar și care biruie în mii de feluri întunericul, despre tainele ascunse în verdele mohorului, în adâncul fântânilor, în strălucirea izvoarelor și-n liniștea pământului, e o cântare „neisprăvită” de „laudă și naivă mirare” în fața a tot ce există frumos în lume: „Fereastra se umple de-amurg și-ngândurată/ se uită la mine cum mă bucur și cred –/ ca

și când eu am scornit grădina-ntomnată,/ și stelele nalte, și coarnele scunde de ied...”.
(*Mă scald în zi*)

Stelele înalte – „pulbere în vânt și părere” – „dușmănoasele stele de sus” sunt complicitii misterului lumii. Ele sunt cele care își ascund taina și care, odată cu ieșirea și depărtarea ființei umane de starea originară, se urcă mai sus și nu se mai arată în lumina lor „curată”. Aparținând lumii celeste în care coexistă „viață și mister”, ele, cu lumina lor, îl ascund pe Dumnezeu. Ca și la Lucian Blaga, eul poetic simte greutatea acestei lumi în care fiecare zare mai are în spatele ei încă o zare și fiecare cuvânt are „câte un clopot mai mult”. Insuși Dumnezeu cel nevăzut împiedică orice cunoaștere în sens pozitiv, care să apropie cerul depărtat și să-i dezvăluie misterul. Se cere menționat că în poezia Magdei Isanos problema misterului se reduce doar la acea parte necunoscută specifică tărâmului de dincolo. Taina interesează în măsura în care se referă la fenomenul morții ființei. Starea de neliniște, de frică pe care o trăiește subiectul uman la gândul trecerii într-o altă lume, trebuie pusă pe seama totalei lipse de cunoaștere de către om tocmai a acestui aspect, a tainei de pe urmă. Iar Dumnezeu, de când „i-a crescut aripi și a zburat spre cer”, nu face decât să sporească și mai mult taina lumii peste care singur este Stăpân. Sentimentul de nostalgie ca urmare a pierderii stării adamice se proliferază nu la gândul rupturii cu divinitatea, ci la ratarea condiției de nemuritor a ființei umane. Posibilitatea recuperării stării pierdute ar fi o șansă dată omului pentru a se apropia de cer în vederea eliberării din „restricția pământescă”, pentru a domestici „lumina” și a stopa procesul „vestejirii” (*Fata*). Problema rupturii dintre divinitate și ființa umană se pune doar sporadic. În ciclul *Cântarea munților* Dumnezeu este acuzat, în manieră argheziană, de nepăsare. Nu se pune la îndoială existența sa, dar i se reproșează că nu răspunde nevoilor săracilor și ale copiilor înghețați: „Doamne, n-ajung pân` la tine/ Vârfurile-acestei păduri de suspine?” (*Doamne, n-ajung pân` la tine?*)

Alteori Dumnezeu trăiește în fiecare plantă, e un Dumnezeu al oamenilor chinuți și oropsiți: „Oamenii bogați au făcut icoane,/ catapetezme-aurite și strane,/ însă Dumnezeu n-a venit/ în locul astfel îngrădit.” (*Dumnezeu*). El zboară prin copaci, făcându-i să-nflorească, devine când apă, când câmpie, crește prin păpușoae, ajută întreaga făptură mică și chinuită. El e Dumnezeuul vieții, din a cărui milă în fiecare mugur se-aprinde un fir de lumină „ca un safir”. Tot din „grația” Lui și la alegerea Lui ființa umană își încheie existența terestră pentru a pleca într-un nou tărâm: „Îngere, lasă-mă pe pământ./ Ia o ramură și prefă-o-n femeie,/ du-o-naintea dumnezeului tău să steie;” (*Trebuie să plec astă-seară...*)

În viziunea Magdei Isanos, ființa umană nu își încheie ciclul existenței terestre odată cu moartea ei fizică. Murind, corpul părăsește „sicriile înguste” pentru a se încorpora în vegetal. Cu titlu de paranteză menționăm că într-o primă fază a creației sale Magda Isanos manifestă o vădită preferință pentru regnul mineral, ca formă unică, acceptabilă pentru viitoarea-i reînviere: „N-aș vrea ca după moarte să-nvii/ în alt tipar de om sau animal,/ sau floare cu petale străvezii,/ ci-aș vrea să trec în regnul mineral.// Să fiu bucată rece de granit,/ ascuns filon de marmoră să fiu,/ să-mi dorm, în fine, somnul liniștit/ sub straturi suprapuse mai târziu.” (*Dorința*)

În poeziile de mai târziu însă, poeta care a iubit cu disperare viața preferă somnul adânc și liniștit al „granitului” posibilitățile de reînviere a regnului vegetal, cu atât mai mult că acesta din urmă există și se dezvoltă undeva la hotarul dintre lumea increatului și a creatului. Aici, prin elementul vegetal, ce urcă asemeni unei Bunevestiri spre soare,

se realizează legătura dintre lumea de dedesubt și cea de deasupra. Devenind „petale și tulpină”, flori de mac, crini sau iarbă, adică având rădăcini adânci în neagra țărână și răzbind în același timp în albul zilei, omul de altădată se va bucura de mângâioasa lumină a soarelui de undeva din acest spațiu intermediar dintre viață și moarte, dintre lumină și întuneric, prin care lumea vegetală este avantajată.

Dincolo de misterul care ascunde fața adevărată a lumii de apoi, a cerului, Dumnezeu învăluie în taină și realitatea terestră. Eul poetic în opera Magdei Isanos e conștient de faptul că își duce existența într-o lume de mistere, în care o mare parte a realității îi rămâne necunoscută. Cu toate acestea, nu este profund marcat de partea ascunsă a lucrurilor ce-l înconjoară, de umbrele existenței. El trăiește în realitatea imediată și perceptibilă fără a problematiza: el va „ști ce înseamnă cu aripa lor cocorii pe cer/ și pe pământ ce scrie plugul de fer”, dar nu va încerca să pătrundă în tainele a tot ce există. Misterul trebuie acceptat ca parte a destinului uman, a ființei condamnate la necunoașterea absolutului. Spre deosebire de eul liric blagian, chinuit și însetat de mistere, în poezia Magdei Isanos eul poetic își acceptă mioritic destinul și se împacă ușor cu situația sa de om limitat în posibilitățile de cunoaștere. Cu toate acestea i se întâmplă deseori să descopere involuntar în lumina lunii, fără a face nici cel mai mic efort, unele aspecte nebănuite și sensuri noi ale lucrurilor. Razele albe lunare învăluie realitatea terestră și o prezintă într-o altă lumină, tainică și neverosimilă, tot așa cum și în poezia lui Lucian Blaga lumina nopții sporește și îmbogățește misterul lumii. În lumina asfințitului totul pare un pic altfel. Relația omului cu natura pare a fi mai pronunțată în amurg și, respectiv, devine mai eficientă comunicarea cu mediul vegetal. Lumea însă își deschide o parte a misterelor nu pentru oricine, ci doar pentru cei aleși, pentru creatori. Fiind o fire poetică și având un destin mult prea diferit de cel al oamenilor simpli și „cu auzul și văzul tocit”, eul poetic al Magdei Isanos se retrage din existența banală, uitând chiar și graiul obișnuit, pentru a se ralia la mișcarea naturii și a universului, pentru a admira în liniște „zânele ce țin deasupra capului mâinile și dansează în iarba cea nouă”, pe care nimeni altcineva nu a avut norocul să le vadă, așa cum nimeni nu a văzut nici „mișcarea de rugăciune și adorare” a fiecărui lucru din realitatea înconjurătoare, nici strălucirea arborilor în fiecare dimineață a zilei, și nici freamătul, nebănuit de deasupra lacului adormit. Poeta are senzația din ce în ce mai clară că este o parte a universului și că se înrudește „cu fiecare lucru” din preajma ei. E o înrudire de esență: eul poetic se simte asemeni frunzei ce se zbate, jumătate-n umbră și jumătate luminat de-un zeu nevăzut, e asemeni copacului ce se alimentează din „seva nouă” a pământului, e asemeni pădăiei ce tremură la gândul că i se va lua curând lumina vieții, e sora hulubilor sălbatici și a pitulicilor dornice să cânte eterna primăvară... Omul, din păcate, este și el trecător la fel ca și celelalte ființe și lucruri din jurul său. În opinia Magdei Isanos, toate se prelungesc sub razele luminii de mai spre „umbra de taină” iar, până la urmă, și floarea, și omul, și zborul, toate sunt „sfărâmicioase” și „pieritoare”. Ființelor umane și tuturor lucrurilor trecătoare viața le-a fost dată doar cu împrumut. De aceea, fiecare e dator, printr-un proces de lentă descompunere, să reîntoarcă zeilor din pământ și din soare lumina care le-a fost împrumutată. Astfel, poezia Magdei Isanos va situa ființa umană undeva între lumină și întuneric. Existența va fi mereu întunecată de perspectiva morții: „Cu toții atârnam în picătura/ Luminoasă ce precede moartea.” (*În asfințit*)

Trecând în marele somn, ființa umană se integrează în vegetal și prin aceasta cucerește eternitatea, or, natura creează impresia de veșnicie prin reînvierea ei ciclică. Moartea ființei este condiția necesară pentru redobândirea vieții veșnice. Pentru eul din poezia Magdei Isanos, nici perspectiva eternității viitoare nu este un motiv suficient de puternic, care l-ar determina să privească cu mai multă împăcare trecerea într-o lume paralelă și, totuși, mult prea deosebită de cea în care își duce la moment existența. Deși acceptă și înțelege moartea ca reintegrare în marele tot, sentimentul de tristețe la gândul dispariției și a părăsirii locurilor familiare este foarte pregnant în poezia Magdei Isanos, la fel și dorința de a rămâne, asemeni ciobănașului din balada *Miorița*, cât mai aproape de cadrul specific în care sufletul s-a simțit la el acasă. Motivul întoarcerii atât de des explorat de autoarea *Țării Luminii* certifică acest deziderat. Poeta include într-una din poeziile sale un testament în spiritul binecunoscutei balade, privit ca o dorință de continuitate a vieții printre cele lumești: „– Un arbore să-mi răsădiți pe mâini./ Drept în mijlocul pieptului să-l puneți/ Cu rădăcinile,/ Să pot sui cătră soare-n toate zilele./ Păsări să zboare-n jurul frunții mele,/ Și să-nfloresc, mirată printre stele.” (*La-nceput, prin ferestre deschise*) Atașamentul față de cadrul natural în care se situează alimentează speranța învierii. Dar înviere nu înseamnă decât întoarcere în lumea obișnuită, dar sub o altă formă. Chiar dacă prin moarte are șansa de a se contopi cu natura din a cărei substanță se simte plămădită („Sunt sora ierbii tinere de-afară./ Aceleași seve curg într-amândouă”), poeta suferă pentru condiția de ființă umană care i se ia. „Visul vegetal” al autoarei de a trăi ca pomii de pe vale și cu flori în loc de gânduri nu înseamnă că-și refuză și soarta ei de om. E mai degrabă aspirația de a trăi „o viață fără rău și fără bine”, din care să dispară noțiunea de suflet, adică după simplele legi ale naturii și în plină comuniune cu aceasta, având totuși trează conștiința existenței. După cum s-a putut observa, pe măsură ce sentimentul iminenței morții devine mai puternic, evenimentul trecerii într-o altă lume este respins cu o încăpăținare din ce în ce mai accentuată. Ca și în poezia lui Lucian Blaga *Dați-mi un trup voi munților*, Magda Isanos aspiră să-și depășească limitele corporale în vederea integrării, în cazul ei, în adevărata substanță, „în cel dintâi lut al lumii”, din care ea și celelalte ființe ori lucruri s-au desprins doar ca simple fragmente: „Aș vrea să trăiesc în toate viețuitoarele,/ să privesc, să privesc soarele,/ s-aud toate glasurile, toate murmurile,/ să-nverzească în inima mea pădurile.” (*Cel puțin legănați-vă ramuri*) Tentația de extindere a propriei personalități dincolo de limitele corporale trădează la Magda Isanos, în primul rând, o nesecată dragoste de viață, care se manifestă prin dorința de a fi în toate „cupele” cele vii ale lumii. Ea este pregătită să încerce rând pe rând viața fiecărei plante și a fiecărei ființe din univers, doar dacă veșnicia nu ar cădea „ca un bloc de întuneric” și ființa n-ar pierde, ca rezultat, amintirea vieților anterioare: n-ar uita copacii, pădurile și luncile cu flori. Poeta e adepta vieții conștiente. Absența memoriei marchează întrarea în bunul și adâncul somn. Fiecare clipă apropie treptat ființa de marea taină a vieții de după moarte. Astfel dispar încet-încet „colorile” ca niște păsări sperioase, amintirile se usucă și chiar florile cad lovite de o mână misterioasă, dispăre amintirea pământului iubit și a umbrei aruncate de el, se pierde în ceață zborul porumbeilor și se trec din amintire cântecele pe care le șoptește vântul. (vezi *Poemul femeii care iubea primăvara*)

În poezia Magdei Isanos, credința urcării sufletului la cer după moarte este prezentă ca alternativă a posibilității trecerii ființei într-o altă alcătuire, într-o altă formă. Așa cum cerul s-a dovedit a fi prea „depărtat” de ochiul și mintea omului (*Duhurile pământului*), eul

poetic preferă liniștea humei în detrimentul „raiului trist”, moartea împăcată, asemănătoare cu cea a „frunzișului care cade deodată”, în locul „morții adânci”, totale, care nu oferă șansa devenirii. „Somnul bun” al poetei este un somn cu pleoapele deschise spre lume. Moartea, în accepția autoarei *Cântării munților*, înseamnă reîntoarcere în pământul-mumă și racordarea la ritmul etern al vieții mării naturi. Prin ideea integrării de după moarte a ființei în vegetal, Magda Isanos refuză să echivaleze sfârșitul existenței umane cu dispariția totală a acesteia. Dimpotrivă, în această lume, susține poeta, „toate se refac”, dar, din păcate, nu durează mai mult decât „o rază care tremură”. Ca și la Lucian Blaga, ființa recapătă nemurirea prin moarte. De aceea sentimentul de liniște în fața trecerii într-un alt tărâm este unul marcant pentru poezia acestor doi poeți români, la fel ca și senzația de teamă, alimentată de taina care învăluie evenimentul morții și viața de după moarte. Dacă în poezia lui Lucian Blaga tărâmul morții înseamnă tărâm al neființei, la Magda Isanos el este unul în care principiul vieții este activ. Urmând după moarte să accepte un nou statut ontologic, adică să fie transformat în flori, copaci și iarbă, („Ai să fii/ într-o sută și-o mie de lucruri vii!”), eul din poezia Magdei Isanos are certitudinea că nu va dispărea complet din lumea din care este rupt. El va avea o largă deschidere spre zonele în care viața se manifestă plenar. Moartea, în cazul poeziei blagiene, este una mai profundă în acest sens. Versul din poezia Magdei Isanos *Duhurile pământului* „decât moartea ta este o moarte și mai adâncă”, credem că este foarte reprezentativ în sensul că trasează pe deplin diferența de viziune a poezilor în discuție asupra problemei existenței de după moarte... În opera blagiană lumea de dincolo este privită separat de cea de dincoace. După moarte, spiritul rupe definitiv orice legătură cu tot ceea ce înseamnă existență terestră. El se reîntoarce în cadrul etern, dar fără a se integra marelui flux al vieții. Moartea ființei este la Blaga șansa recuperării stării de increat. Ființa umană iese din „lumea tăcerii”, din starea embrionară și se îndreaptă ireversibil spre lumea unei alte tăceri, cea a morții, care, în cazul poetului, echivalează cu întoarcerea în originar și reintrarea în veșnicie. Blaga nu pune problema continuității ființei umane în alte forme și nici nu manifestă dorința fermă de a rămâne legat cumva, așa cum se întâmplă în cazul Magdei Isanos, de lumea pe care e „dator” să o părăsească. Moartea înseamnă în cazul său posibilitatea de a se contopi cu tăcerea și, nu în ultimul rând, ocazia de a pătrunde în taina existenței de după moarte. Aceeași perspectivă se conturează și în opera Magdei Isanos. Intrarea în moarte echivalează la autoarea *Confesiunilor lirice* cu intrarea într-o „apă răcoroasă”, ceea ce poate și înseamnă potolirea nevoii de cunoaștere a marelui mister care încheie ciclul vieții terestre. În accepția Magdei Isanos, taina se spulberă odată cu intrarea în lumea umbrelor. Misterul, inclusiv viața ca cel mai mare mister, rămâne o necunoscută doar pentru lumea „de deasupra”. Cerul se deschide pentru ființa pregătită să lase în spate „câmpiile vieții” și să treacă liniștită în eternitate. Intrarea în lumea umbrelor deschide perspectiva unei tainice împăcări a ființei și slobozirea ei de tot ce-i lumesc și efemer.

Pe de altă parte, nu putem ignora faptul că o teribilă sete de viață și de lume transpare și în poezia marelui metafizic român. Cu toate acestea, redobândirea stării originare, a „morții adânci”, dacă e să folosim expresia Magdei Isanos, ceea ce, de altfel, nu anulează ideea fuziunii cu materia, e marele vis al eului blagian. Este evident că visul continuității materiei, propriu ambilor poeți români, se realizează în cazul fiecăruia în dimensiuni diferite. La Blaga, moartea fizică înseamnă reîntoarcere în materia primară, în lut. Acesta din urmă constituie condiția necesară devenirii lumii vegetale. Când presupune că un pom ar fi „crescut din mine”, Blaga nu are în vedere o anumită transformare de după moarte într-un element propriu-zis al florei pământene, ci sugerează că ființa umană odată transformată în pământ, devine, prin moartea sa, bază a vieții. E vorba de acel principiu

al complementarității vieții și morții, a morții care naște viață și a vieții ce duce lent, dar sigur, în moarte. În paralel, Magda Isanos abordează problema morții ființei cu mai mult tragism, chiar dacă moartea în creația poetei este una mai „blândă”. Or, după cum am menționat în repetate rânduri, împrăștiată-n forme noi, ființa umană din poezia Magdei Isanos nu pierde legătura cu lumea de deasupra. Tragismul crește, am observat, pe măsură ce crește pofta de viață a poetei, dar și presentimentul sufocant al apropiatului sfârșit.

Comunicarea cu lumea „de deasupra” îl tentează și pe Lucian Blaga: „Flori cu sânii de lapte îmi apasă lutul./ Să pot/ eu mi-aș întinde mâna și le-aș strânge-ntr-un mănunchi/ să le cobor în mine.” (*Gândurile unui mort*). Cu toate acestea, o legătură cu elementele pământeste în cazul operei blagiene este imposibilă. Regenerarea post-mortem în forme schimbate, preponderent vegetale – iată soluția perfectă prin care Magda Isanos reușește să împace în aceeași ecuație pofta de viață, dragostea pentru existența terestră cu inevitabilul morții. Tărâmul „de dincoace” și cel „de dincolo” reprezintă două universuri paralele, legate între ele prin elemente ale vegetalului ca printr-un șir de vase comunicante.

În ceea ce privește modul lui Lucian Blaga și, în paralel, cel al Magdei Isanos de a interpreta și de a concepe existența de după moarte, am observat că o analiză comparativă, chiar și una de suprafață, pune în evidență importante deosebiri. Cu certitudine însă rămâne comună pentru ambii poeți sentimentul unei vădite stări de beatitudine și de împlinire ca urmare a trecerii în cealaltă lume, a neființei, a tainei și a tăcerii. Viziunea morții rămâne a fi și într-un caz și în celălalt una senină, mioritică. Viața de după moarte înseamnă pentru ambii poeți viața pe care poți să o trăiești „fără să numeri zilele”, cum ar spune autoarea *Țării luminii*. Aproximarea sfârșitului fizic este tratată uneori la Magda Isanos în manieră expresionistă. Iar dacă natura se înfioară și tresare, traducând intensă trăire a ființei în fața involuției sale spre vegetativ, trebuie de subliniat că aceste detalii nu ne împiedică să descoperim în opera veșnic tinerei poete o profundă înțelegere a evenimentului morții în conformitate cu tradiția ancestrală.

Spre final, am vrea să subliniem că dincolo de acele puncte comune pe care le vizează de cele mai multe ori criticii operei blagiene și ai poeziei Magdei Isanos (cofraternitatea și contopirea panteistă cu natura, vegetalismul sensual, conștiința că nu cântecul rostește ființa, ci că ființa e cea care îl rostește [2], familiarul *nu știu* blagian, respectiv vocabula *știu*, ambele corespunzând, după cum remarcă Constantin Ciopraga [3], diverselor etaje ale conștiinței, dar și altele), mai există și o serie de alte asemănări, dar și mai multe deosebiri, în creațiile acestor doi importanți poeți ai literaturii române, care, analizate în paralel, sunt capabile să lărgescă orizontul de interpretare a poeziei blagiene și a poeziei Magdei Isanos, ele având posibilitatea să se lumineze reciproc.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Horia Bădescu. *Magda Isanos. Drumul spre Eleusis*. – Oradea, Ed. Albatros, 1975.
2. Mihai Cimpoi. *Magda Isanos, „nepoată” a Greciei și fică a Basarabiei*. În: *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită. – Chișinău, Ed. Arc, 1997.
3. Constantin Ciopraga. În: Prefață la *Cântarea munților* de Magda Isanos, Versuri, proză și publicistică. Ediție și tabel cronologic de Margareta Husar. – București, Ed. Minerva, 1988, 268 p.